

К. М. Наумчук,
аспірант, Державний університет "Житомирська політехніка"
ORCID ID: 0000-0002-4195-5124

DOI: 10.32702/2306-6814.2020.4.134

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

К. Naumchuk,
postgraduate student, Zhytomyr Polytechnic State University

PECULIARITIES OF FORMATION AND IMPLEMENTATION OF STATE ANTI-CORRUPTION POLICY

У статті розглянуто сучасний стан розвитку державної антикорупційної політики. В процесі дослідження було визначено чинники, які мають прямий вплив на стан розвитку всієї України, а також на окремі її сфери. Дослідження присвячені становленню та розвитку корупції як основному надбанню нації, що вимагає значних часових та матеріальних втрат. Історичні особливості розвитку корупції в Україні дозволяють зрозуміти, що явище корупції не може існувати на порожньому місці, отримання статусу незалежної держави сприяло зародженню перших корупційних проявів. Приймаючи до уваги всі сучасні умови, які склались у середині нашої країни, усвідомлюємо необхідність та важливість формування, розробки та реалізації державної антикорупційної політики. Першочерговим завданням є дослідження та розробка дієвих механізмів боротьби з корупцією на рівні держави, з врахуванням аналізу результатів боротьби з корупцією в сусідніх країнах та пошук можливостей їх застосування в нашій державі. З незначних зловживань корупція переросла у загальнонаціональну проблему, яка докорінно змінила процеси функціонування економічної, політичної та соціальної сфери. Події, які відбуваються на території України протягом останніх років свідчать, що нове антикорупційне законодавство приймалось з врахуванням натиску громадського суспільства на органи державної влади, без усвідомлення його реальної необхідності.

The article deals with the current state of development of the state anti-corruption policy. The study identified factors that have a direct impact on the state of development of the whole of Ukraine, as well as its individual spheres, since in the process of functioning of all components of the phenomenon of corruption is inevitable, since corruption has always been present where the state exists. The research focuses on the emergence and development of corruption as a major asset of the nation, which requires considerable time and material losses. The historical features of the development of corruption in Ukraine make it clear that the phenomenon of corruption cannot exist on an empty place, obtaining the status of an independent state — contributed to the emergence of the first corruption manifestations.

Taking into account all the current conditions in the middle of our country, we are aware of the necessity and importance of forming, developing and implementing the state anti-corruption policy. The primary task is to research and develop effective mechanisms for combating corruption at the state level, taking into account the analysis of the results of the fight against corruption in the neighboring countries and looking for opportunities for their application in our country. From minor abuse, corruption has grown into a nationwide problem that has fundamentally changed the functioning of the economic, political and social spheres.

The events that have been taking place on the territory of Ukraine over the last years show that the new anti-corruption legislation was adopted taking into account the pressure of civil society on the state authorities, without realizing its real necessity. In creating a state anti-corruption policy, in most cases, they use approaches that combine preventive and universal methods. Due to the

combination, sufficient legislative preconditions are created for an effective state mechanism of formation and implementation of the state anti-corruption fight, which makes the research topic relevant.

Ключові слова: корупція, боротьба з корупцією, антикорупційна політика, держава, нація, зловживання.

Key words: corruption, anti-corruption, anti-corruption policy, state, nation, abuse.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Розвиток України, в сучасних умовах, перебуває під впливом значної кількості економічних, політичних, соціальних, екологічних та демократичних факторів, кожен є процесом, завдяки яким існують тісні взаємозв'язки. В процесі функціонування всіх складових явище корупції є неминучим, адже корупція завжди була присутня там, де існує держава. Становлення та розвитку корупції відповідає надбанню нації і вимагає значних часових та матеріальних втрат. Основним завданням держави полягає в попередженні виникнення корупції, адже за даними Трансперенсі Інтернешнл Україна в 2018 році Україна займає 120 місце зі 180 країн [7]. Визнання української корупції відбувається не лише закордонними аналітиками але й вітчизняними громадськими організаціями, аналітиками та органами державної влади.

Прийнявши до уваги всі сучасні умови, які склались у середині нашої країни, усвідомлюємо необхідність та важливість формування, розробки та реалізації державної антикорупційної політики. Першочерговим завданням є дослідження та розробка дієвих механізмів боротьби з корупцією на рівні держави, з врахуванням аналізу результатів боротьби з корупцією в сусідніх країнах та пошук можливостей їх застосування в нашій державі.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Досить важливо дослідити та проаналізувати наукові праці зарубіжних та вітчизняних вчених, які досліджували антикорупційну політику. Основну увагу в антикорупційній політиці було приділено в працях Амінова Д.І., Бусол О.Ю., Мельник М.І., Нижник Н.Р., Нонік В.В., Омельченко Г., Підбережник Н., Юшко А., та ін. Праці вказаних вчених досить змістовно описують проблеми виникнення корупції та формування антикорупційної політики. Проте, процес формування та реалізації державної антикорупційної політики потребує детального вивчення.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Основне завдання статті полягає в ґрунтовному дослідженні основних особливостей формування державної антикорупційної політики в сучасних економіко-політичних умовах, враховуючи особливості розвитку України в сучасних умовах, а також характеристика способів її реалізації з метою покращення умов державного управління за допомогою досліджених даних.

Наукова новизна дослідження.

— на загальному рівні проаналізуємо існуючі обмеження зосередження державної вади в одноосібному правлінні;

— встановимо низку наслідків, які загрожують раціональному функціонуванню апарату державної служби на шляху боротьби з корупцією;

— визначимо низку чинників, які є загрозою реалізації стратегії боротьби з корупцією;

— наведено низку принципів, які в поєднанні допоможуть зменшити рівень корупції.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Сьогодні корупція виступає в ролі головної економічної політичної та соціальної проблеми, яка загрожує національній безпеці. Явище корупції мотивує державних службовців діяти за межами своїх службових повноважень задля задоволення особистих потреб. Існує тісний взаємозв'язок між корумпованістю посадових осіб та погіршенням усіх сфер життєдіяльності суспільства. Національна корупція призводить до зниження демократії суспільства, знижує довіру влади до суспільства, знецінює принципи права, справедливості і рівності усіх перед законом — неможлива.

Історичні особливості розвитку корупції в Україні дозволяють зрозуміти, що явище корупції не може існувати на порожньому місці, отримання статусу незалежної держави — сприяло зародженню перших корупційних проявів. З незначних зловживань корупція переросла у загальнонаціональну проблему, яка докорінно змінила процеси функціонування економічної, політичної та соціальної сфери. Умови сьогодення дозволяють нам відзначити, що не достатня увага приділяється дослідженню особливості та формуванню антикорупційної політики держави [1]. Зосередження державної влади в обмеженого кола осіб призводить до наступних наслідків:

— порушення роботи адміністративно-управлінського апарату держави;

— прийняття законів відбувається з врахуванням особистих потреб державних службовців;

— гальмування реформ з метою отримання корисливої вигоди;

— поширюється корумпованість каналів передачі інформації.

Виходячи з наведених наслідків можемо припустити, що явище корупції є тією руйнівною силою, яка уне-

Рис. 1. Сектори першочергового впливу на антикорупційну діяльність

можливістю існування всіх функціонуючих систем. Корупція як і інші явища може трактуватись з різних боків. З одного боку, корупція побудована на культурних традиціях та результатом довготривалого надбання. З іншого — явище, яке виникає внаслідок певних переворотів в державі. Відсутність ефективного функціонування державної антикорупційної політики дозволяє явищу укорінитись та закріпитись на століття, тому ефективність заходів боротьби з корупцією є досить важливими.

Досліджуючи розвиток корупції в Україні, було визначено такі умови її розвитку:

- соціальні, які виникають у результаті нестабільних умов життєдіяльності громадян;
- психологічні, які виникають в результаті прагнення реалізувати свої власні інтереси не зважаючи на моральні принципи.

Як результат, корупційне явище не піддається державному впливу, існуюча система державної антикорупційної політики є неефективна та без дієва. Виходячи з цього, можемо допустити, що знизити рівень корупції можливо лише за рахунок стабілізації економічного, політичного та соціального життя країни. Враховуючи досвід країн Європи спостерігаємо бездіяльність громадянського суспільства в цій боротьбі [9]. Враховуючи їх довід та аналізуючи з нашими можливостями, бачимо, що знищити її повністю неможливо. Одним із ключових завдань яке сьогодні стоїть перед нашою державою, є зменшення рівня локалізації корупції в українському суспільстві та зміна її впливу на соціально економічну сферу життя.

Досліджуючи чинну національну антикорупційну політику, слід зазначити, що існують такі чинники впливу на рівень корупції:

- діяльність органів державної влади є непрозорою та невідомою;
- низький рівень політичної волі в процесі боротьби та запобігання корупції,
- неефективна діяльність правоохоронних органів;
- дозвольно-регулятивна система є досить розгалуженою;
- залежність органів державної влади від впливу олігархічних груп;
- нерегульованість конфлікту інтересів;
- знехтування правилами професійної етики;
- законодавство, направлено на боротьбу з корупцією, не дотримується;
- підходи до боротьби з корупцією є не системними;

— відсутність контролю за доходами та видатками посадових осіб [8].

Перераховані факти свідчать про неефективну чинну антикорупційну політику, але не є головною проблемою сьогодення, що демонструє відсутність рішучості у діях спрямованих на побудову стійкої ефективно-працюючої системи боротьби зі зловживаннями. Всі дії підтверджують їх небажання виносити важливі пи-

танья для всієї держави на порядок денний.

З отриманням статусу незалежної країни зміни в нормативно правових актах відбуваються і нині, більша частина яких має на меті подолати корупцію. Як стверджують попередні дослідники, всі вони приймалися в різний час, різними органами, в деяких випадках — безсистемно, без належного наукового обґрунтування, внаслідок чого і виникають колізії та протиріччя в їх застосуванні [11].

З прийняттям нових антикорупційних законів у 2014 році відбулося реформування найбільшого антикорупційного законодавства, що охоплювало значні масштаби. Найбільша кількість змін була зосереджена на секторах, які зображених на рисунку 1.

У ході вивчення проблеми було виявлено, що раніше існуюча антикорупційна стратегія 2014—2017 років не дала очікуваного результату. 28 квітня 2018 року України схвалив "Державну програму щодо реалізації заasad державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2018 — 2020 роки". Відповідно до сформованих нововведень законодавство передбачає усунення дуалізму в роботі антикорупційних органів, сприяти створенню відповідних антикорупційних інституцій, які відповідатимуть за різні аспекти формування державної антикорупційної політики. З метою ефективного формування та реалізації державної антикорупційної політики функціонують:

— Національне агентство з питань запобігання корупції є органом центральної виконавчої влади, якій притаманний спеціальний статус та наділений повноваженнями забезпечення ефективного формування та реалізації державної антикорупційної політики.

— Національне антикорупційне бюро — правоохоронний орган, на який покладено протидіяти кримінальним корупційним правопорушенням, які можуть бути вчинені вищими посадовими особами органів державної влади.

— Національна рада з питань антикорупційної політики — покладено завдання здійснювати постійний моніторинг стану боротьби та запобігання корупції.

Ці установи функціонують задля вдосконалення існуючої державної антикорупційної політики та врахувати необхідність, яка виникає у застосуванні цих програм для приватного сектору.

Отже, враховуючи наведені факти ми можемо дійти висновку, що сучасні напрями антикорупційної політики повинні бути розроблені з врахуванням індивідуальних особливостей для кожного існуючого підрозділу з врахуванням сфери діяльності, де є найбільш уразливі

місяця. Важливим є те, що всі заходи повинні вживатись одночасно та створювати своєрідну взаємодіючу систему. Функціонування державної антикорупційної політики як постійно-функціонуючої системи дозволить нам доповнювати тими функціями чи заходами, які є важливі та актуальні в певний момент часу.

Саме тому національна антикорупційна політика повинна базуватись на поєднанні таких принципів:

- мінімізація обмеження законних прав та свобод громадян;
- узгодженість дій державних органів влади з громадськими організаціями та громадянами;
- здійснення державної політики в напрямі усунення та нейтралізації факторів вчинення корупції;
- врахування нормативної бази при соціально-економічній та політичній ситуації в державі;
- розробка запобіжно-профілактичних заходів, побудованих на аналізі та прогнозі тенденцій поширення корупційних діянь;
- розробка практичних заходів виявлення та запобігання корупційних діянь.

Варто зазначити, що під час створення державної антикорупційної політики в більшості випадків використовують підхід, в якому поєднуються превентивний та універсальний методи. За рахунок поєднання створюються достатні законодавчі передумови ефективного державного механізму формування та реалізації державної антикорупційної боротьби. Пошук, дослідження та вивчення антикорупційного законодавства зарубіжних країн є актуальним з врахуванням проголошеного курсу розвитку України в напрямі євроінтеграції. Дослідження дозволили нам стверджувати, що формування державної антикорупційної політики потребує виділення та аналізу таких елементів:

1. Політична економія — передбачає підзвітність всіх політичних лідерів, проведення парламентської реформи та фінансового реформування.
2. Економічна економія — наявність ринкової конкуренції, відкритість ринків для всіх учасників, спрощення податкової системи, становлення фіскальної дисципліни.
3. Фінансовий контроль — проведення дієвих реформ у фінансових закупівель, створення дієвої корпоративної етики, становлення жорсткого контролю за бюджетним використанням.
4. Правопорядок — налагодження механізму функціонування судової системи, розробка механізму прийняття альтернативних рішень у вирішенні конфліктних ситуацій, застосування примусу у вирішенні корупційних діянь, зниження корупційного впливу на сфер правопорядку та судочинства.
5. Громадські свободи — доступність суспільства у вироблення рішень на державному рівні, сприяти поширенню свободи преси.
6. Проведення реформ — реформування митниць, створення умов для прозорої приватизації, реформування сфери державного управління.
7. Державна служба — реформування оплати праці та засобів заохочення посадових осіб, забезпечення якісного підбору кадрів, прозорість.

Перераховані елементи є тими поступовими кроками, дослідження та виконання яких дозволить

сприяти активному розвитку державної антикорупційної політики. Для цього важливо використовувати новітні технології, які сприятимуть підвищенню загальної ефективності державного управління в цій сфері. Одночасно весь технологічний розвиток повинен бути сповнений талановитими і компетентними виконавцями завдань, що також налагоджує взаємозв'язок між технологіями та ефективними кадрами.

Оскільки суспільство є одним із основних замовників протидії корупції, їх представники не повинні залишатись за межами державної антикорупційної політики. Їх участь у цьому механізмі є можливою за рахунок проведення активних заходів становлення комунікації, що водночас є елементом вдосконалення державної антикорупційної політики.

У процесі формування державної антикорупційної політики громадська думка дає можливість переважати настрої всього суспільства та сприяє своєчасному внесенню змін до кроків державної антикорупційної політики. Прийняття думок неодноосібним способом є можливим лише в умовах прозорості, відкритості діяльності всіх осіб органів державної влади та у разі дотримання чітких рішень у процесі вирішення поставлених завдань.

Кожне рішення під час розробки державної антикорупційної стратегії повинно прийматись виважено, бути економічно обгрутованим та бути підкріплене об'єктивними показниками. Розроблене підгрунтя державної антикорупційної політики має бути зразковим для громадських організацій.

Ефективна протидія національній корупції є неможливою без забезпечення прозорості та інформаційної відкритості державної влади, вся діяльність осіб має бути зразково прозорою для громадян України. Саме тому одним із важливих заходів удосконалення державної антикорупційної політики є системність у прийнятих рішеннях, яка підкріплюватиметься абсолютною прозорістю надходжень видатків бюджету, що базуватиметься на конкурентній основі та конструктивності прийнятих рішень.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Отже, дослідження особливостей формування та реалізації державної антикорупційної політики можемо підсумувати, що на сучасному етапі основним елементом є формування цілей задля зменшення рівня корупції, забезпечення захисту прав і законних інтересів всього суспільства від загроз, які пов'язані з існуванням корупції. Створення та застосування механізму перешкоджання підкупу посадових осіб дозволить налагодити довірливі взаємовідносини між державою та громадським суспільством, забезпечить отримання покарання за протиправні дії. Створення єдиної електронної нормативно-правової бази дозволить налагодити процес моніторингу корупційних факторів та охарактеризує механізм його попередження в майбутньому. Антикорупційна стратегія буде функціонувати на основі виважених рішень, дієвість яких буде підкріплюватись реальними показниками приросту економічної, політичної, соціальної та інших сфер, які потребують постійного спостереження.

Література:

1. Підбережник Н. Антикорупційна політика в країнах західної Європи: досвід для України Збірник наукових праць. — 2013. — Вип. 37 "Ефективність державного управління" http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/efdu_2013_37_18.pdf
2. Борисов В., Кальман О. Громадянське суспільство та питання подолання корупції. Вісник Академії правових наук України. Право. Харків, 2005. Вип. 2 (41). С. 168—173.
3. Збірник наукових праць Національної академії СБ України. 2014. № 52. С. 99—106.
4. Індекс сприйняття корупції. Електронний ресурс, режим доступу: <https://ti-ukraine.org/research/indeks-spryinyattya-koruptsiyi-2018/>
5. Клочков В. Суть та заходи боротьби з корупцією // Прокуратура. Людина. Держава.
6. Лашкет С. Протидія корупції в Україні: сучасний стан, проблемні питання та шляхи їх вирішення. Збірник наукових праць Національної академії СБ України. 2014. № 52. С. 99—106.
7. Молдован Е.С., <http://academy.gov.ua/ej/ej12/txts/10mesmia.pdf>
8. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 р. Київ: Відомості Верховної Ради України, 2014. № 49. Ст. 2056.
9. Ільєнок Т.В. Боротьба з корупцією: міжнародний досвід / Т.В. Ільєнок // Юридична наука. — 2013. — № 2. — С. 71—77. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jnn_2013_2_11
10. Франчук В.І. Корупція: теоретико-методологічні засади дослідження: монографія / Франчук В.І., Комісарчук Ю.А., Прокопенко В.Ю. та ін.; кер. авт. кол. І.О. Рєвак. — Л.: ЛьвДУВС, 2011. — 220 с.
11. Хмара О., Волошина А. Антикорупційна політика в Україні: доповідь від платформи громадянського суспільства. URL: http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/csp-ua-anticorruptionreport_ukr.pdf
- 64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/efdu_2013_37_18.pdf (Accessed 15 Feb 2020).
2. Borysov, V. and Kal'man, O. (2005), "Civil society and the issue of combating corruption", *Visnyk Akademii' pravovyh nauk Ukrainy. Pravo. Harkiv*, vol. 2 (41), pp. 168—173.
3. Lasket S. (2014), "Anti-corruption in Ukraine: current status, problematic issues and their solutions", *Zbirnyk naukovykh prac' Nacional'noi' akademii' SB Ukrainy*, vol. 52, pp. 99—106.
4. Transparency International Ukraine (2019), "Corruption Perceptions Index — 2018", available at: <https://ti-ukraine.org/research/indeks-spryinyattya-koruptsiyi-2018/> (Accessed 15 Feb 2020).
5. Klochkov, V. (2005), "The essence and measures to combat corruption", *Prokuratura. Ljudyna. Derzhava*, vol. 7, pp. 88—94.
6. Lashket, S. (2014), "Combating Corruption in Ukraine: Current Status, Issues, and Solutions", *Zbirnyk naukovykh prac' Nacional'noi' akademii' SB Ukrainy*, vol. 52, pp. 99—106.
7. Moldovan, E.S. (2010), "Areas of Prevention and Counteraction of Corruption in the Civil Service: Moral and Ideological Aspects", available at: <http://academy.gov.ua/ej/ej12/txts/10mesmia.pdf> (Accessed 15 Feb 2020).
8. Verkhovna Rada of Ukraine (2014), *The Law of Ukraine "On Prevention of Corruption"*, *Vidomosti Verhovnoi' Rady Ukrainy*, vol. 49.
9. Il'jenok, T.V. (2013). "Fighting Corruption: An International Experience", *Jurydychna nauka*, vol. 2, pp. 71—77, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jnn_2013_2_11 (Accessed 01 Feb 2020).
10. Franchuk, V.I. Komissarchuk, Ju.A. and Prokopenko, V.Ju. (2011), *Koruptsiia: teoretyko-metodolohichni zasady doslidzhennia [Corruption: Theoretical and methodological foundations of the study]*, L'viv, Ukraine.
11. Hmara, O. and Voloshyna, A. (2016), "Anti-corruption Policy in Ukraine: A Report from the Civil Society Platform", available at: http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/csp-ua-anticorruptionreport_ukr.pdf (Accessed 15 Feb 2020).

Стаття надійшла до редакції 25.02.2020 р.

ПЕРЕДПЛАТА

ВИДАННЯ МОЖНА ПЕРЕДПЛАТИТИ З БУДЬ-ЯКОГО МІСЯЦЯ!

— ЧЕРЕЗ РЕДАКЦІЮ (ТЕЛ. 458-10-73);

— ЧЕРЕЗ ДП "ПРЕСА"
(У КАТАЛОЗІ ВИДАНЬ УКРАЇНИ);

— ЧЕРЕЗ ПЕРЕДПЛАТНІ АГЕНТСТВА